

Roč. 8, č. 3 (29), 2005

بوستان

BÚSTÁN

Oficiální čtvrtletník Česko - íránské společnosti

Obsah

- 50 - R. Mirchi, *Svět perské kultury neb Zapomenutá kultura.* (persky) Zdroj: www.britishmuseum
51 - W. Januszczak, *Behind the Iran curtain (Za iránskou oponou).* (anglicky)
53 - R. Mirchi, *Objevení perské bohyně Anáhit v Čechách, aneb roztomilý omyl.*
54 - M. J. Kheradmand, *Jak se zvířata stala divoká.* Zdroj: Kelk magazine, přel.V.Vojtíšková
55 - O. Klíma, *Dareios Veliký - nejmocnější král staré Persie.*
57 - *Iran's peaceful Policy and Activities.* (anglicky)
58 - V. Francev, *První exportní úspěch ČKD - Praga AH-IV. (II.část)*
59 - Redakce B., *Galbanum - vzácná perská rostlina.*
62 - Redakce B., *Podobenství*
63 - L. Parsi, *Přehled tvorby devíti význačných iránských malířů (V - Kalantari Parviz).* Zdroj: BBC
64 - Redakce B., *Náš pan Dr. Bečka.*
65 - R. Mirchi, *Já bratr Oldřich, Čech, z Furlánska.*
67 - Redakce B., *Co přinesli Peršané světu: I. Perský větrný mlýn.*
68 - Redakce B., *Proč stojí za to navštívit Teherán?*
70 - S. Sůva, *O starém iránském domu.*

فهرست

- ۵۰- ر. میرچی، دنیای ایران باستان
۵۱- و. یانوشچاک، پشت پرده ایران
۵۳- ر. میرچی، کشف الهه ایرانی در چک یا یک اشتباه شیرین؟
۵۴- محمد جواد خردمند، چه گونه حیوانات وحشی شدند
۵۵- اتاکار کلیما، داریوش کبیر - قدرتمند ترین پادشاه ایران کهن
۷۵- فعالیت و سیاست و صلح آمیز هسته ای ایران
۵۸- و. فرانسو، اولین موفقیت صادراتی ČKD - پراگا-AH-IV
۵۹- باریچه
۲۶- امثال
۶۳- ل. پارسى، مروری بر آثار ۹ نقاش برجسته ایران
۶۴- دکتر بیچکا
۶۵- ر. میرچی، من برادر الدریخ از فولندسکا (سرزمینهای شرقی عالم)
۶۷- آسیای بادی ایرانی
۶۸- نمایشگاه گنجینه هنر معاصر
۷۰- س. سوا، درباره خانه های قدیمی ایران

Bústán je určen všem persky hovořícím národům a skupinám lidí, a jeho snahou je, aby se stal malým můstkem mezi těmito národy a lidmi, kteří mají rádi kulturu těchto národů. Na této cestě se spoléhá na výpomoc a spolupráci ze strany všech Afghánců, Tádžiků a Íránců, kteří pobývají v České republice nebo i jinde ve světě.

Rádi bychom poděkovali všem, kteří nám odpověděli na naší výzvu o spolupráci a zaslali do redakce svoje příspěvky.

Redakce Bústánu

Zapomenutá kultura

R.M.

Jak jsme vás informovali v minulém čísle Bústánu 28, že bude probíhat výstava „The World of Ancient Persia“ v British Museum v Londýně, po velice diskutabilním jednání mezi iránskou stranou a pořadatelem výstavy o odvozu vystavených předmětů z Íránu, byla konečně 10. září výstava otevřena a hned na začátku vyvolala ohlas u odborné veřejnosti a znovu probudila otázku přehodnocení některých historických faktů. Nejvýstižněji to popsal umělecký šéfredaktor Sunday Times Waldemar Januszczak ve svém článku z 11. září 2005.

Januszczak ve svém článku „Behind the Iran curtain - Za iránskou oponou“ poukazuje na předměty ze staré Perské říše v Britském muzeu a odmítá historický popis doby uváděný historiky posledních dvou tisíc let nazpátek, jako byl Herodotus, který zaznamenal války mezi Peršany a Řeky, a říká: „Tyto historické dokumenty se staly příčinou, že západní kultura během dvou tisíc let zaujala rasistický přístup plný pýchy vůči východní kultuře.“ Dále ve svém článku píše: „Jiná taková výstava jinde ve světě už pomohla změnit názor lidí na události v dané zemi, a iránská výstava usiluje o to, aby se změnil názor návštěvníka na Íránce.“ Sunday Times píše: „Peršané jako umělci, stavaři, jazykovědci, tvůrci zákonů a svobodomyšlní občané v oblasti náboženské problematiky byli ve světě prezentováni špatně a byli obviňováni. Důsledkem toho svět nepochopil správně tento národ.“ Podle názoru týdeníku je toto mylné pochopení příčinou toho, jak se svět chová vůči dnešnímu Íránu. Sunday Times vysvětluje staroiránskou kulturu, jak vyplývá z vystavených předmětů z doby Daria I. Píše: „Íránci využili rychlých jezdců na kárách k posílání zpráv a měli nejrychlejší spoje ve světě.“ Dále tento týdeník poukazuje na vystavené předměty a hodnotí sochařské umění tehdejšího Íránu jako souhrn přesnosti a enormního citu pro detail. Píše, že tyto sochy jsou přirozenější nežli sochy egyptské, ale řecké sochy jsou ještě přirozenější, avšak pocházejí z mladší doby. Sunday Times připomíná, že Persepole byla zruinována Alexandrem a ptá se, kdo je v této události „barbarem“. Tento týdeník závěrem chválí např. Kýrův kamenný nápis a další vystavené předměty, ale zároveň kritizuje, proč nebyly na tuto výstavu poslány předměty objemnějšího rázu, pokud cílem výstavy mělo být představení celé majestátní perské kultury ve srovnání s kulturou řeckou. Tento záměr nebyl bohužel vystavenými předměty docílen.

he problem with history is not merely that history is bunk. Bunk we can deal with. The problem with history is that so many believe the bunk, and are persuaded by it to act and think in dangerous ways.

هفته نامه ساندی تایمز به برگزاری نمایشگاه "جهان ایران باستان" در موزه بریتانیا اشاره کرده و با رد تعابیر تاریخی شناسانی چون هرودوت از حوادث دو هزار سال پیش، مثل نبرد پارسیان و یونانیان، می نویسد این گونه تعابیر باعث شد که تمدن غرب، به مدت دو هزار سال رفتاری نژادپرستانه و آکنده از غرور در برابر تمدن های شرق در پیش بگیرد. هفته نامه ساندی تایمز چاپ لندن در ویژه نامه روز یکشنبه (۱۱،۰۹،۲۰۰۵) خود را به برپایی نمایشگاه لندن اختصاص داد. نمایشگاه "امپراتوری فراموش شده: جهان ایران باستان" با نمایش آثاری از فرهنگ و هنر ایرانی در دوره هخامنشیان از روز جمعه، نهم سپتامبر در موزه بریتانیا در لندن شروع به کار کرد. ساندی تایمز می نویسد ایرانی ها در قالب هنر مند، معمار، زبان شناس، قانون گذار، مبدع اجتماعی، و آزاد اندیش در حوزه مسائل دینی، بد به جهان شناسانده شده اند و مورد اتهام قرار گرفته اند و نتیجتاً جهان هم آنها را درست درک نکرده و به اعتقاد این هفته نامه، همین درک نادرست است که به روابطی این چنین با ایران امروز منجر شده است.

ساندی تایمز در توصیف تمدن باستانی پارسی، از آثار به نمایش درآمده از زمان داریوش اول می نویسد و عنوان می کند که ایرانی ها با استفاده از پیغام برهای سوار بر ارابه های اسبی، سریع ترین سیستم ارتباطی ممکن را داشتند. این هفته نامه، با اشاره به آثار به نمایش درآمده، مجسمه سازی آن زمان ایران را آمیخته با دقت، و شایسته بیان جویات توصیف می کند و می نویسد مجسمه ها طبیعی تر از مجسمه های مصری است اما مجسمه های یونانی، که تاریخ آن از ایرانی ها جدیدتر است، از نظر طبیعی بودن، از کجسمه های ایرانی برتر بودند. ساندی تایمز یادآور می شود که تخت جمشید توسط اسکندر ویران شد و می پرسد در این حادثه "وحشی" چه کسی بود؟ این هفته نامه در پایان گرچه از اهمیت آثاری چون کتیبه کورش می نویسد و از کیفیت آثار قالب گیری شده تمجید می کند، اما انتقاد می کند که چرا آثار بیشتر و حجیم تری ارسال نشده و می نویسد اگر هدف این بود که نشان دادن عظمت تمدن پارسی، آنها را در کنار یونانیان قرار دهد، آثار به نمایش درآمده نتوانسته این عظمت را به خوبی نشان دهد.

BÚSTÁN

Behind the Iran curtain

(Za íránskou oponou)

Waldemar Januszczak

پشت پرده ایران

The British Museum has rightly tried to shed light on ancient Persia, but Waldemar Januszczak isn't sufficiently dazzled

TA perfect example is the impact on our world-view of the bunk about the Persians spouted by Herodotus, the “Father of History”, and therefore the original spreader of dangerous historical fictions. Remember that stuff you were taught at school about the noble Greeks taking on the wicked Persians at Marathon, and the chap running all those miles to Athens to announce the victory, thereby averting national disaster while simultaneously inventing an Olympic event? It never happened. Like Herodotus's exciting account of Leonidas and his 300 spunky Spartans holding up the entire Persian army at Thermopylae, this is story-telling so florid and fantastical that Tolkien himself might have written it. Yet not only have we enthusiastically swallowed the self-serving nationalistic imaginings of the ancient Greeks, we have allowed them to shape our entire fantasy of civilisation. Which is where it stops being funny.

I read somewhere recently that the battle of Marathon was a more important event in British history than the battle of Hastings. Since the battle of Marathon was fought a few miles outside Athens, two millennia before the invention of Britain, what can the writer have meant? He meant that by beating the Persians at Marathon, the plucky Greeks ensured the eventual triumph of the western world-view. It was at Marathon and Thermopylae that the myth was born of western reason and enlightenment taking on eastern barbarism and irrationality, and whupping them. It was in the Greek descriptions of the Persians that the ground was readied for 2,000 years of western racism and superciliousness towards the East; and the terrible seeds of conflict were sown that continue to bear grim fruit today.

I dwell on all this because it is the background to, and perhaps even the explanation for, a new British Museum display called *Forgotten Empire: The World of Ancient Persia*. Under the increasingly pointed directorship of Neil MacGregor, the BM is becoming noticeably keen to choose targets in the ancient world whose stories have a modern resonance. Remember last year's Sudan exhibition, and how much light it shone on events in Darfur? This show has as its stated ambition a desire to change our perception of the Persians. As artists, architects, alphabet-

ists, law-makers, social innovators, religious liberals and all-round good ancient eggs, it says, the Persians have been misrepresented, misunderstood and traduced. That this misunderstanding continues in our relationship with Iran today is an implication that is well-nigh unavoidable.

To prove it, the BM has created a burgundy-coloured treasure chamber for us, through which winds a tastefully twilit journey past various branches of Persian achievement. The opening room establishes the extent of the Persian empire — the largest the world had so far seen, stretching at its height from Egypt to India and beyond to central Asia — and introduces us to Darius I, the greatest of the Persian rulers. Particular stress is laid on Darius's organisational abilities. He it was, we learn and see, who invented the concept of imperial coinage, with himself as “heads”. Under Darius, the Persians established the fastest communication service in the ancient world, a proto-Pony Express, done with chariots, that carried news across the empire at staggering speeds. Religious and cultural tolerance was another of his more impressive attitudes. Then there was his enormous appetite for art.

It was Darius who built the great city of Persepolis, from which two sizeable slabs of frieze, arranged in parallel, create a gauntlet of sculpture through which we pass at the show's most dramatic chicane. Persepolis was one of the true wonders of the ancient world, a fabulous palace city built on a

barely imaginable scale by craftsmen from around the empire. The finest frieze shows a long line of dependent races paying tribute to the Persian king: the Ionians have brought balls of wool, the Cappadocians horses, the Parthians donkeys and jars. An impressive assortment of subject peoples seemed to coexist happily enough in Darius's empire. Learning to tell them apart is one of the show's pleasures.

Persian sculpture is distinguished by a taste for precision, a lightness of touch, a sense of fineness and a fascination with detail. More naturalistic than the Egyptian sculpture that it assimilated, less naturalistic than the Greek art that succeeded it, it invariably arrives at far more delicacy than we might have expected from the dark and bloodthirsty warmongers described by Herodotus. Persepolis was razed to the ground by Alexander the Great: who was the barbarian in that exchange? The surviving fragments on show here are intermittently impressive. But I craved more.

Back in the opening gallery, there's an imposing life-size statue of Darius, or rather of his lower half, minus the head, which I took to be real, but which turned out to be a plaster cast created specially by the Tehran Museum. There are many such plaster casts on the journey: the two parallel friezes from Persepolis are casts as well; the entire show is a most marvellous advertisement for the skills of the plaster-cast-maker. But imagining Persepolis is not nearly as satisfactory as enjoying its true textures. It is among the smaller, more portable types of treasure — the drinking cups and amulets, the jewellery and figurines — that the show encourages proper aesthetic bliss. A gold drinking horn with a lion's head vies with a life-size golden fish for the title of most gorgeous thing on display.

The delicate negotiations that have been continuing with Tehran for several years over loans to this show, particularly of material from Persepolis, were disrupted recently by "events": the recent election in Iran of a hardline president and the resumption of Iran's nuclear programme. It was touch and go whether Tehran would send anything at all. In the end, various small and wonderful treasures were released — among them the famous Cyrus Cylinder, which Persian propagandists like to describe as the first human-rights document — but not the larger and more imposing examples of Persian sculpture that would have brought the show the quality it most misses: grandeur. The aim here is to rescue the Persians from the lower shelves of civilisation and reinstall them on the top shelf alongside the Greeks, where they belong.

It is a splendid ambition that, alas, requires a more splendid show. Looking at plaster casts and learning from video screens is informative, but it simply does not bring with it the same aesthetic flutter that confronting actual treasures achieves.

Another problem is the exhibition space itself, which is too small and cramped to inspire proper awe. Every time I enter the great waste of space that is Norman Foster's Great Court, with that silly theme-parked version of the BM's famous Reading Room at the centre, I wish the museum could lavish that sort of scale on its exhibitions. Until it does so, it cannot hope to match the Royal Academy in impact when it comes to the delight ful and crucial business of reassessing ancient civilisations.

Forgotten Empire: The World of Ancient Persia is at the British Museum, WC1, until Jan 8, 2006

Objevení perské bohyně Anáhitá v Čechách, *aneb* roztomilý omyl?

کشف الهه ایرانی در چک یا یک اشتباه شیرین؟

Sdělovací prostředky oznámily 8. září 2005 unikátní objev sošky perské bohyně plodnosti Anáhitá nedaleko Prahy. Podle nálezce, archeologa a orientalisty Petra Charváta, předčil tento objev i nález Věstonické Venuše.

"Jde o sedící nebo poloklečící ženskou postavu v dlouhém plášti zelené barvy se zlatou kápí a patrně i zlatým náhrdelníkem, která si zakrývá tvář knihou anebo kodexem, případně dvojicí slonovinových destiček. Na spodní části plastiky, která evidentně měla mít podobu nějakého pečeti, se nalézá erotický motiv," popsal sošku Charvát v Lidových novinách.

Soška podle něj mohla být majetkem nějakého kmenového náčelníka a pochází z počátku sásánovského období (226 až 633 po Kristu) pozdně starověkého Íránu. Archeolog odhadl její stáří na 4., 5., nanejvýš počátek 6. století. Soudí, že jde s největší pravděpodobností o vyobrazení íránské bohyně plodnosti a úrodnosti Anáhitá, která se za vlády Sásánovců těšila veliké oblibě a popularitě a dochovalo se mnoho podob jejího vyobrazení. O pravosti sošky svědčí podle Charváta jak materiál (sádrovec), tak druh glazury i poměrně výrazná eroze povrchu.

Týden nato byla tato zpráva dementována, protože se ozval člověk, který takovéto sošky vyráběl ve velkém množství a nepovedené kusy vyhazoval. Ale přesto definitivní slovo o pravosti nálezu padne až po výsledcích vědeckých rozborů.

Přes všechny tyto skutečnosti je dobré, že se o takovéto velké bohyni mluví. Její historie spadá do období před více než pěti tisíci lety, kdy ji první árijci na území dnešního Íránu považovali za bohyni, ale s příchodem zarathuštrovského náboženství poklesla z bohyně lásky a plodnosti na anděla lásky a plodnosti. Ale tento pokles hodnot nijak nezměnil její váženost a důkazem toho jsou četné chrámy vystavené pod názvy Chrámů Anáhitá po celém Íránu. Největší z nich jsou z období vlády Achaimenovců, z nichž jeden je v Kángavaru v západní části Íránu s rozlohou 4,6 hektaru, a další asi o tisíc kilometrů jižněji, v blízkosti Perského zálivu.

Sošky s erotickými motivy z raného období před Kristem nebyly v tehdejší Persii nic neobvyklého. Většinou byly zhotovovány z různých materiálů, jako ze slonoviny, kamene a z pálené hlíny. Pravděpodobně existovaly i sošky ze dřeva, ale do dnešní doby se nedochovaly. Pečetidla měla tvar válečku, který se otiskával na podložku válením, nebo byla čtverhranná či kulatá, plochá.

Ale co se týká pražské Anáhitá, je to prostorová soška, která znázorňuje koupající se bohyni s dlouhými vlasy, jež drží v ruce zrcadlo. U Peršanů je Anáhitá zároveň ochránkyní vody, proto v každém jejím chrámu byl velice mělký bazén, kterým protékala voda a návštěvník musel touto vodou projít a takto se „očistit“.

Vzhledem k rozsáhlosti Perské říše a čilým politickým a přímým obchodním vztahům se můžeme setkat s podobnými předměty z tehdejší doby v různých částech Evropy a Česká republika toho není výjimkou. Například v depozitáři muzea v Chrudimi můžete nahlédnout do sbírky starých sásánovských a předsásánovských mincí.

V pražském Národním muzeu rovněž najdete mince a další pozoruhodné předměty.

R. M.

Jak se zvířata stala divoká

چه گونه حیوانات وحشی شدند

Mohammad Javad Kheradmand - Kelk magazine 139 - 2003; př. V. Vojtíšková

Bylo, nebylo ... Byl les, do nějž noha člověka ještě nev kročila. Až do dne, kdy opice, pavián, delfín, medvěd, lev, liška, vlk, levhart, slon, nosorožec, sup a husa, vybraní zástupci zvířat, uspořádali radu, aby prozkoumali úlohu samice v životě divokých zvířat (samozřejmě, v oné době se toto slovo ještě neužívalo). Odborné komise se připravily na valné shromáždění. Na jedné z dílčích schůzí se rozhodlo, že pozvou člověka a některá domácí zvířata, aby k této otázce přednesli různým komisím své úvahy.

Delegace zástupců zvířat, jako byli osel a kráva za kopytníky, slepice a kohout za drůbež, kočka a pes jako zástupci savců, s člověkem ve svém čele a bednou plnou dokumentů se utábořila v koutu lesa. Zástupci ostatních zvířat se postupně chodili dívat na místo, kde tito pobývali. Člověk-muž seděl na ručně tkaném koberci, opíral se o sloupek stanu a kouřil vodní dýmku. Člověk-žena uklízela po domácích zvířatech, krmila je a pro člověka-muže připravovala jídlo. Přijímala hosty, přinášela čaj, zametala, umývala nádobí a vodu se saponátem vylévala ke stromům.

Když už se všechna zvířata vystřídala na návštěvě u člověka a jeho rodiny, uspořádala v noci tajnou schůzku. Nejstarší předsedající řekl: „Na základě došlých zpráv (a toho, co jsem i já sám osobně viděl zblízka) vzbuzuje zde přítomnost člověka obavy. Pokud domácí zvířata, v jejichž čele je člověk, zůstanou ještě nějakou dobu v lese, všechny stromy uschnou. Ze všeho nejdůležitější je, že jednání člověka-muže s člověkem-ženou je neúnosné, má vliv na lesní zvířata a učí je špatnému chování. Jako důkaz mých slov je dopis od lva, který se chtěl zbavit obvinění, sepsaný pro výbor sestávající z pravidla pro studii úlohy zvířat v přírodě, v němž čteme: „Je pravda, že nechodím na lov, tuto práci vykonává lvice a já jí pomáhám při jídle. Alespoň ji však nebiji a nevydávám příkazy k zabíjení a odstraňování svých bližních a...“.

Všechna zvířata kromě lva se rozhodla, že večer přepadnou místo pobytu lidí a vyženou je ven z lesa. Ovšem některá zvířata zašla dále a sežrala domácí zvířata i člověka. A od té doby dal člověk lesním zvířatům přívlastek divoká.

Radostná zpráva

Po radostné události narození dvojčat perského levharta v jihlavské ZOO v červnu tohoto roku přišla začátkem října zpráva a z Budapešti, že se v místní ZOO narodili tři zdraví levharti perští. Hned na to dorazila zpráva z Íránu, že se tam v horách rovněž objevila rodina perského levharta (yuz palang). A to si íránské zoologové mysleli, že už levhart na jejich území vyhynul. Tyto nádherné divoké šelmy jsou vysoce ohroženým druhem, protože je pytláci ve velkém loví pro jejich nádherně vybarvenou kožušinu.

V Čechách chovají dva levharty perské ještě v ZOO v Hodoníně.

Dareios Veliký – nejmocnější král staré Persie

داریوش کبیر - قدرتمندترین پادشاه ایران کهن

Otakar Klíma

Fantazie řeckého tragika Aischyla rozvinula nám v jeho „Peršanech“ úchvatný obraz, v němž se spojuje v básnické dokonalosti a dramatické působivosti nálada perského dvora po bitvách u Salaminy a Plataj s nestoudnou nacionální vypínavostí řeckou. Zatím co vdova po Dareiovi Atossa koná úlitbu u jeho hrobky, vyvolají dva starci ducha krále, aby mu oznámili katastrofu, kterou zavinil svou pýchou jeho syn XerXes. Stín šáhův se hrozí nářků a vrací se posléze do říše mrtvých s mravním naučením, že nemá člověk příliš pyšně pozvedati hlavu, protože pýcha nese v sobě klas viny, zralý ke žni.

Mnoho se přihodilo v historii mezi touto fiktivní scénou a nastoupením velkého Dareia.

Máme-li věřit Herodotově povídce, dostal se tento perský velmož z poboční větve dynastie achaimenovské na trůn velmi originálním způsobem: dosadilo ho totiž zařehnutí jeho koně, o což se zasloužil věrný podkoní, který již tehdy znal podmíněné reflexy. Situace, za které se toto přihodilo, byla pro říši perskou velmi nepříznivá. Uchvatitel trůnu, domnělý syn Kýrův Bardija, takto médský mág, odstranil vládu achaimenovskou, nevytáhl paty z harému a získal si poddané odpuštěním daní na tři roky. Peršané však stejně daně neplatili a byli naopak z dávek podrobených národů živi. Proti uchvatiteli zapředlo sedm velmožů spiknutí; mezi nimi byl i Dareios. Jeden z nich zjistil prostřednictvím své dcery-královny, že uchvatitel má uříznuté uši a že není pravým synem Kýrovým. To jim dodalo odvahy k činu. Vpadli do médské tvrze Sikajauvati, kde lžikrál přebýval, a po urputném zápase s jeho mágy ho 27. října r. 522 zabili. Umluvili se, že ten z nich bude panovati, jehož kůň první při východu slunce zařehne. Samozřejmě musel zařehnat kůň Dareiův.

Vláda dynastie byla obnovena, ale král stál před svízelným úkolem: obnovit říši, která se v té době rozpadla. V různých krajích vystoupili nápadníci trůnu a sebrali svá vojska. Jeden z nich v Persii se vydával dokonce za pravého Bardiju. Dareiovi se však podařilo pomocí věrných vojevůdců a většiny oddaného lidu perského obnovit jednotu říše a stát se tak druhým zakladatelem perské velmoci. Uchvatitelé byli zajati, zmrzačeni a ukřižováni před branou paláce. Dareiovo jméno se právem objevuje nejčastěji v dějinách staré Persie. Dokonce zůstalo zachováno i v náboženské zarathuštrovské tradici, která jinak o Achaimenovcích skoro

nic neví. Za jeho vlády, která trvala třicet šest let, rozvinula se stará perská kultura – arci vlivy okolních vzdělaností – jak na poli umění výtvarných, tak i v písemnictví. Král dal stavět nádherné paláce ve svých sídelních městech, hlavně v Susách a Persepoli, dal zvěčnit své úspěšné podniky v nápisech, z nichž se jen několik málo zachovalo. Nejslavnější, nejdelší a jazykově i historicky nej-cennější, je nápis na skále v Bisutúnu, který líčí poutavě konec Kambysův, povstání Lžibardijovo, potlačování ostatních vzpour a sjednocení říše.

V Susách zbudoval Dareios nádherný palác, na němž pracovali nejlepší řemeslníci všech provincií: Babylónané dodali cihly, Libanon cedry, Afghánistán a Kirmán cenné dřevo, Sardy a Baktrie zlato, Sogdiana křišťál a kornalín, Chórazm tyrkys, Egypt stříbro a eben, Nubie, Indie a Afghánistán slonovou kost, Elam kamenné sloupy. A tak Dareios v stavebním nápisu oslavil zdatnost svého pracujícího lidu, bohatství své říše a hlavně svou nádherymilovnost. Říši svou nejen upevnil, nýbrž i rozmnožil. Sahala od indického Pandžábu až do Lybie, od jezera Aralského až do Nubie; koho by dnes mohlo napadnout, že hranice perské šly v Evropě dokonce přes dnešní Jugoslávii! Právem praví v jednom svém nápisu: „Kopí perského muže došlo daleko.“

Sám je vzorem vojáka; praví jinde: „Obratný jsem jak rukama, tak nohama, jako jezdec jsem dobrým jezdcem, jako lučištník jsem dobrým lučištníkem pěšky i na koni, jako kopiník jsem dobrým kopiníkem jak pěšky, tak i na koni.“ Je třeba podotknout, že perská šlechta se celkem ničím jiným nezabývala než cviky válečnými a službou ve vojsku, ve správě a na dvoře. Dareiovi patří také zásluha, že vytvořil nádherný dvůr, důstojný velkého impéria. Ovšem tato instituce se pomalu již za jeho vlády stala zdrojem velkých nepříjemností pro říši. Tam se rozvíjely pletichy mezi královnami, harémovými dámami, velmoži, usilujícími o královskou přízeň a kariéru, eunuchy, lékaři, gardisty, otroky, vezíry i kněžími, a z těchto piklů vzbázely vraždy králů, palácové převraty a jiné nežádoucí zjevy.

Silná osobnost Dareiova držela na uzdě všechny poddané. Postaral se o správní rozdělení říše, jmenoval satrapy a velitele jednotlivých provincií, kteří měli jako hlavní úkoly pečovat o vojsko a sbírání daní. Herodotos nám podává seznam dodávek jednotlivých krajů; sešlo se toho ročně do královské pokladny dosti, podle přepočtu na německou měnu z r. 1900 na 76 miliónů marek. Bylo by třeba jen pro zajímavost zmínit se o tom, že dal stavět v Egyptě průplav, který spojoval Nil s Rudým mořem, a že dal poprvé prozkoumat svým námořníkem, Řekem Skylakem, tok řeky Indu.

Za jeho slavné vlády našly se arci i národové, kteří se nehodlali sklonit pod jeho žezlo. Byli to jihoruští Skythové, proti kterým podnikl neúspěšnou výpravu, vyšperkovanou brzy skythskou tradicí o varovném daru krále Idanthyrsa, myši, žábě, ptáku a svazku šípů. Peršané se zachránili z nehostinných krajů ústupem. Ne tak bylo tomu v konfliktu s Řeky, kteří urazili jeho majestát podporou maloasijských řeckých vzbouřenců. Při pokusu potrestat Athénany za jejich opovážlivost zůstalo na marathónském poli na šest tisíc Peršanů. Když proslulý běžec Feidippides doběhl na athénské náměstí a doprovodil své zhroucení slovem Nenikékamen, jsme vítězi, byl tento památný výrok symbolem boje východního impéria s kolébkou evropské kultury; nepatrná bitva u Marathónu byla dobře charakterizována Rankem jako „plna budoucnosti, vážné slovo osudu“. Ona spolu s povstáním v Egyptě zkalila asi i poslední léta panovníka, který byl vzorem despoty s častými záchvaty velikomyslnosti.

Obráz perské civilizace by nebyl úplný, kdybychom se nezmínili ještě o tom, že Dareios byl zakladatelem pošty a budovatelem prvních dokonalých silnic. Nejdelší taková cesta vedla ze Sard do Sus a byla strážena hlídkami. Rychlý kurýr ji urazil za šest dní. Dějiny Persie po Dareiovi jsou již jen pomalým sestupem ze slávy a trpkým zápolením s kolosem hospodářsky i národnostně těžko zvladatelným.

Iran's peaceful Policy & Activities

فعالیت و سیاست صلح آمیز هسته‌ای ایران

Iranian Nuclear activities started by the establishment of the Atomic Center of the Tehran University in 1968. NPT entered into force in Iran in 1974, the same year in which The Atomic Energy Organization of Iran (AEOI) was established. At that time, western countries were competing with each other in bids on nuclear fuel cycle, including enrichment, in Iran.

After the victory of the Islamic Revolution in 1979, the nuclear weapons were deplored by Iranian leaders in different occasions. Notwithstanding during the last 26 years, Iran has spared no effort in cooperating with the International Atomic Energy Agency (IAEA) as far as its commitments under the NPT is concerned, Iran strife for achieving self-sufficiency in producing nuclear energy for peaceful purposes has not been tolerated by certain countries. This intolerance and opposition has been continued during these years and a clear instance of such an attitude is manifested by the IAEA resolution adopted on 24th September 2005.

Viewing purely from the technical and legal aspects, it could fairly be concluded that the international community has been, to a great extent misled with bias, politicized and exaggerated information on Iranian nuclear programs and activities. Iranian nuclear issues which should have been dealt in a purely technical manner within the framework of the IAEA, has been politicized. What deserves to be underlined is the fact that as a full-fledged party to the NPT, Iran is entitled to development, research, production and use of nuclear energy for peaceful purposes. Furthermore because of reasons including the following, Iran is convinced and determined to continue its peaceful nuclear activities under the IAEA Comprehensive Safeguards:

- The average increase in electricity demand 8.37 p.a. in the past two decades;
- over 91% electricity generation was based on fossil fuel during past two decades;
- Merits in processing of fossil fuel instead of burning it in electric plants (Petrochemicals, ...);
- Probable further increase in prices of fossil fuel in the coming decades;
- Advantage of nuclear energy regarding the environmental impact (Pollution, Greenhouse Effect).

Bearing in mind the past bitter experience of lack of legally binding assurance of supply and the huge investment on indigenous nuclear fuel cycle, the achievement in this field during 25 years of deprivation and sanction.

In spite of all above-mentioned points, Iran keeps the door open for future talks and further understanding reached provided it is based on equal terms and unbiased approach and within the framework of NPT and the IAEA statute.

Kalantari Parviz

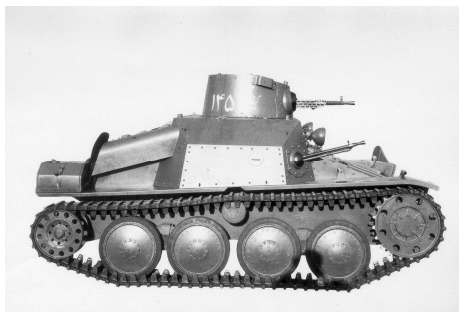
První exportní úspěch ČKD - Praga AH-IV

اولین موفقیت صادراتی ČKD - پراگا AH-IV

Vladimír Francev

část II.

První tucet tančičků opustil Slaný 17. srpna 1936, dalších 15 se expedovalo 21. září a 21 vozů 3. listopadu téhož roku. Prototyp Praga AH-IV byl podle podmínek smlouvy poslán do Íránu jako školní pomůcka a dva zbylé sériové stroje se vinou defektních motorů dokončily opožděně a expedovaly se až v průběhu roku 1937. Přesto, že kulomety pro všechny tančičky vyrobila Československá zbrojovka v Brně již v průběhu června a července 1936, a jejich rektifikace ve vozech proběhla brzy na to přímo v závodě, následně se demontovaly a odesílaly spolu s municí odděleným transportem.

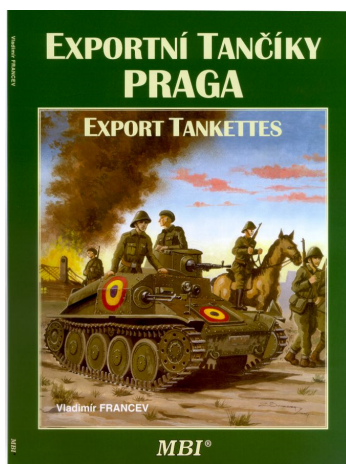
Až do léta 1937 montéři ČKD, Škodových závodů a brněnské Zbrojovky působili intenzivně v Íránu, aby odstranili některé závady, které se projevíly teprve za provozu tančičků v drsném prostředí i díky neurvalé obsluze ze strany íránských vojáků, naprosto nedotčených technickým vzděláním. Praskaly a tekly chladiče od radotínské firmy Flieger, drobné závady se vyskytovaly i v elektroinstalaci. V průběhu relativně krátké doby se však Íránci zacvičili v obsluze těchto nových bojových prostředků a přes jistou opozici konzervativní části důstojnického sboru se situace dostávala do normálu. Po definitivním převzetí vozidel zákazníkem došla na bankovní účet ČKD poslední splátka celkové částky 253 745 liber. Nepřišel zkrátka ani pařížský zástupce ČKD Oplatek, který stál u zrodu tohoto obchodu, neboť si mohl připsat na své konto 3161 liber (měl provizi i ze zisku zbrojovek).

Stotisícová íránská armáda v roce 1938 měla ve svém stavu sedm divízi a několik samostatných pluků. Počátkem tohoto roku vznikl plán vyzbrojit každou divízi 25 tančičky a stejným počtem lehkých tanků, pluky pak měly dostat po šesti vozech menší kategorie. Pro ČKD by realizace plánu znamenala objednávku dalších 300 tančičků Praga AH-IV, tentokrát již ve vylepšeném rumunském provedení s převodovkou Wilson. Ovšem nedostatek finančních prostředků a vojensko-politický vývoj v Evropě zabránily firmě ČKD realizovat tento velmi lukrativní tankový obchod. Obchodní jednání s íránským zákazníkem probíhala sice až do roku 1940, ale bez hmatatelného výsledku.

Íránský šáh Réza byl již od konce 30. let 20. století příznivě nakloněn Německu a to samozřejmě z tohoto vztahu notně těžilo. Německé firmy bystře pronikly na íránský trh, což se m.j. projevilo i v tom, že tančičky Praga AH-IV a tanky Praga TNH byly v roce 1940 dovybaveny radiostanicemi *Telefunken*. Tím se jejich komunikační možnosti výrazně zlepšily. Za války nemohli Spojenci nečinně přihlížet tomu, jak Němci získávají politický vliv v této citlivé oblasti bohaté na naftu. Proto 25. srpna 1941 koordinovaně překročila sovětská a britská vojska íránské hranice a nastolila zde pořádek, aniž by se střetla s jednotkami šáhovy armády. Vlády nad Íránem se ujal anglofilský syn panovníka a armáda zůstala mimo hru, aniž by jí okupační vojska odzbrojila.

Československé tančičky a lehké tanky pak zůstaly ve službě íránské armády ještě nejméně 12 až 15 poválečných let, ale bližší údaje o jejich dalším osudu nejsou k dispozici. Poslední kontakt firmy ČKD s íránským zákazníkem je datován rokem 1947, kdy se starý známý generál Ismail Khan opět objevil v Československu, aby navázal přerušené styky se zdejšími zbrojovkami. Při té příležitosti byl na ČKD vznesen požadavek na dodávky náhradních dílů pro tančičky Praga AH-IV a lehké tanky Praga TNH. Firemní dokumenty však nepotvrzují, že by tato zakázka byla vyřízena.

Pro zájemce o bližší informace k tomuto tématu doporučujeme monografii Vladimíra Franceva **Exportní tančičky Praga**, která vyšla v nakladatelství MBI v r. 2004.

Galbanum - vzácná perská rostlina

باریجه

„Nad všemi léčivými drogami, které rostou v Persii, je v první řadě galbanum, které roste v horách vzdálených na sedm nebo osm mil od Esfahánu.“

Chardin: Cestování po Persii

Co vlastně galbanum je?

Galbanum (pers. bárija, bárzad) je nepatrně hořce vonící gumová pryskyřice, získávaná z kořenů ločidla galbanového z několika druhů asijských okoličnatých rostlin, hlavně z obecných *Ferula* L. a *Dorema* Don.

Jak galbanum účinkuje.

Obsahuje celou řadu regeneračních látek. Působí jako psychický stimulant, silně uvolňuje a uklidňuje, je vhodné k meditaci, potlačuje premenstruační syndrom, má hojivé a čistící účinky na pleť, také se používá při nemocech vlasové pokožky, jako jsou lupy nebo lupenka.

Výskyt a využití.

Pryskyřice *Ferula gumosa* (galbanum) se v Persii používá už čtyři tisíce let. Místa výskytu této výjimečné endemické íránské odrůdy jsou úzce spjata s množstvím dešťových srážek a hlavně s tamní obvyklou zimní mlhou. V průběhu posledních desetiletí byl malý výskyt této suroviny důsledkem dramatického nárůstu falšování. V současné době je různými obchodními cestami nabízeno na evropském trhu více než pětinašobné množství galbana, než činí skutečná těžba v Íránu! Příčinou tohoto politováníhodného faktu je záměna pravého galbana za syntetické náhražky s vlastnostmi původního produktu. Byly identifikovány mezinárodní sítě, které vědomě falšování provádějí. Dokonce se u nich prokázalo, že záměrně falšují množství rostlinných léčivých surovin a vědomě riskují možné dopady na zdraví spotřebitelů. Němečtí vědci z CNRS (Centre National de Recherche Scientifique) provedli výzkumný projekt zaměřený na objasnění situace kolem galbana v Íránu. V Chórásánu, Elburzu a Zagrosu, třech velkých geografických územích, byla provedena identifikace a rozlišení podle jejich geologie a klimatických podmínek. Kromě těchto tří oblastí odebral Georges Betti k analýzám velké množství vzorků k botanicky přesné identifikaci souborů *Ferula gumosa*. Vedle toho byly odebrány vzorky typických padělků, které byly použity jako referenční srovnávací vzorky pro identifikaci typických znaků – markérů – obchodovatelného galbana. Analýzy umožnily rozpoznat vedle zjevné proměnlivosti mezi odrůdami také některé znaky podvrženého falšovaného galbana, což má za následek vážné důsledky pro íránské oblasti, které jsou na obchodování s galbanem ekonomicky závislé.

Pryskyřice *Ferula galbaniflua* se využívá ve voňavkářství. Dává příjemnou aromatickou, po listech a zeleni vonící, jemnou balzámovitou prchavou silici. Používá se jako složka do parfémových bází všech typů – orientálních, dřevitých, lehce svěžích i květinových. Její původní výskyt spadá do oblastí Středního Východu a Západní Asie. Ke komerčním účelům se pěstuje v Íránu, Turecku, Afghánistánu a Libanonu. Destilace se obvykle provádí v Evropě a USA.

Ferula gumosa

Ferula galbaniflua

Historie.

Galbanum, zaměňované někdy s podobnými pryskyřicemi, je známé a používá se od starověku. Etymologie slovo (řec. *khalbánē*, Bibl. heb. *helběna*, souvisí se syr. *halbēnitā*, sum. *baluhu*; viz. Ebn Maymún, Meyerhof's comm., čís. 339, str. 170 a Leveyho pozn. 30 v Kendí, str. 239-240) zařazuje do oblasti Blízkého Východu a Středního Východu, kde se galbanum vyskytuje. Galbanum je zmíněno i v Bibli (Exodus 30.34-35) ne jako léčivo, ale jako součást posvátného kadidla určeného k vykuřování v modlitebně. Pliny a Dioscorides zmiňují jako naleziště rostliny starodávnou Sýrii. Galbanum bylo široce používáno k lékařským účelům ve starověké Mezopotámii (Levey, ibid.). Nezachoval se žádný přímý doklad o jeho užívání v předislámské Persii; ačkoli čínská výpůjčka slova *p'i-ts'i* (která může být přepsána jako *bit-dzi*, *bir-zi* nebo *bir-zai*) je považována za vyjádření ze Střední Persie *bírzay* „galbanum“, které bylo dováženo za vlády Sásánovců do Indie a odtud do Číny (Laufer, str. 363; hind. *beríja* – pers. *bárijá*, dosud nejběžnější název této substance v Persii).

Rostliny, z nichž se galbanum získává a jejich rozšíření.

Je zde možná záměna nebo nejistota, jež se týká vlastností (barvy, chuti, vůně, léčivých účinků) galbana, zařazení rostlin i pozdějších nalezišť. Záměna vyplývá hlavně z větší či menší podobnosti galbana s jinými pryskyřicemi, které dávají některé další okoličnaté rostliny, např. *sagapenum* (z *Ferula persica* Willd.; *sagbínaj*) asafetida (z *F. Assa-foetida* L.; *ang / jodán* nebo *anqoza*), *opopanax* – moračina n. panaxová guma (z *Opopanax chironium* Koch; *gáv-eír / jáveír*) a *komá* (z *F. oopoda* Boiss. a Buhse).

Dánský lékař Johann L. Schlimmer, který asi kolem patnácti let praktikoval a vyučoval medicínu v Persii ve druhé polovině 19. století, identifikoval galbanum a jeho rostliny v Persii. Jeho spolehlivé poznámky jsou cennou výpovědí: „Galbanum je známé perským lékárníkům pod různými názvy – *qásní*, *bárzad*, *bárijá* a *vaaeá*, ale pod těmito jmény jsou směřovány dva rozdílné druhy galbana produkovaného dvěma velmi odlišnými rostlinami: První tři názvy jsou synonyma pro hnědý produkt *Ferula galbaniflua* Buhse (= *F. Gummosa* Boiss.), nalezený kromě jiných míst v Deh-e Gerdú (na cestě do Širázu), v horách Sávoj Bolág (mezi Teheránem a Qazvín) u Karaqa a Sáva (kde ho sbírají vesničané, přesněji řečeno jeho šťávu, pod názvem *bálanbú*), a v údolí Láru v pásnu hor Alborz. A naproti tomu *vaaeá* je žlutobílý produkt okoličnaté rostliny *Dorema Ancheri* Boiss., se kterou se setkal Dr. J. Buhse z Rigy v nízkém pohorí blízko Raaem, v Šáhrúdu.“

Stejně tak jako u nalezišť ve starověké Mezopotámii podle antických autorů, poznamenává Meyerhof (ibid.), že „většina nalezišť těchto výnosných rostlin galbana se nachází v centrální a východní Persii, v Afghánistánu a pod., odkud bylo galbanum dováženo do Sýrie a Palestiny.“

Perská a místní (krajová, nářeční) jména.

Dodatky k typickému názvu *bárijá*: místní názvy jako *qásní* (Azeri turecké) a *bálanbú*, se dosud zaznamenávají v moderních pramenech (např. Hooper, str.118-119, Parsa, str.81). Nyní zastaralé starší názvy zahrnují *bárzad* s variantami *bírzad*, *bírza(y)* (autor *Borhán-e qáte*, ed. Moín, I, str.334, nesprávně vyjádřil *bárzad* jako arabizovaný tvar *bírzad*).

Použití galbana jako léčiva.

Nespočetná použití jako léčivo vzpomínaná pro galbanum v islámských pramenech (např. Abú

Mansúr Mowaffaq Heraví, s.v. *qenna*, str.256; Íbn Síná, bk.2, str.706-707, s.v. *qenna*; Tonoká boní, str.140) pocházejí hlavně od řeckého lékaře a bylináře Dioscorida (bk.3 Ar. Tr., č.78, str. 279-280, Eng. tr., č.97, str.330-331), s méně důležitými přísadami nebo vysvětlivkami. Mohou se shrnout následovně: Použití vnější (k obkladům, inhalacím, k desinfekci vykuřováním, atd.), je to lék k urychlení menstruace a podporující potrat; hodí se na epilepsii, hysterii, závratě, na bolesti zkažených zubů, na vředy, na pihy, na hemeroidy; a (při vykuřování) je to repelent proti hmyzu. Použití vnitřní, je vhodný na chronický kašel, při dýchacích potížích, astmatu a křečích; (s vinným ostem a myrhou) se podává jako protihorečnatý lék; (s medem) jako ledvinový deobstruent; je také dobrý při slabosti žaludku, jater a sleziny. Náhražkami galbana jsou sagapenum („pětinásobek hmotnosti galbana“) nebo opopanax tj. panaxová guma n. moračina („1/4 jeho hmotnosti“, Tonoká boní, str.140).

Novodobé použití a export.

Hasan Karímí Alízai a Mohammad Rezá Mahjúb v r. 1364 (1985) s politováním poukázali, že „ačkoliv bárijá je tonizující stimulant, a působí antikatarálně a protikřečově, bylo v současné době jeho používání v interním lékařství zapomenuto.“ Podle nich rostlina galbanum je a byla používána jako píce pro dobytek („protože ošetřovatelé dobytka věří, že tyto rostliny zvyšují množství a kvalitu kravského mléka“) a guma je exportována do některých cizích zemí, kde se používá hlavně ve voňavkářství a částečně ve šperkářství (k výrobě speciálního bezbarvého lepidla na úpravu drahých kamenů).

Postupný pokles exportu galbana je přičítán následujícím příčinám: přísnější vládní kontrole místního nesmyslného vytěžení rostlin galbana (mimořádně, toto bezohledné vytěžení mělo za následek obrovské narušení ekosystému v zasažených oblastech); vývozu surového nezpracovaného galbana nestandardní formou, a tudíž z toho plynoucí zbytek vlády ekonomické přidané hodnoty (neexistence jediného zpracovatelského závodu na zpracování galbana a kozince); a zcela chybějící manažerská instituce, jež by udělila pronájem místním obyvatelům a podnikatelům na sběr galbana v určitých oblastech země.

Galbanum v parfémové světové značce:

(firma – parfém, rok představení, zařazení do stupnice odpařování – svrchní tón, střed, báze)

L' ARTISAN PARFUMEUR – *Premier Figuier*, 1994, svrchní tón
 PARFUMS BALMAIN – *Vent Vert*, 1945, svrchní tón; *Ivoire*, 1979, svrchní tón
 BOUCHERON – *Boucheron*, 1988, svrchní tón
 CARTIER – *Must de Cartier*, 1981, svrchní tón
 CARVEN PARFUMS – *Ma Griffe*, 1946, svrchní tón
 CHANEL – *Chanel No 19*, 1970, svrchní tón
 CROWN PERFUMERY – *Marechale 90*, podruhé v roce 1994, svrchní tón
 PARFUMS CHRISTIAN DIOR – *Miss Dior*, 1947, svrchní tón
 ESCADA – *Escada*, 1990, svrchní tón
 ROMEO GIGLI – *Romeo di Romeo Gigli*, 1991, svrchní tón
 PARFUMS GRÈS – *Cabochard*, 1958, svrchní tón
 PARFUMS LELONG – *Indiscret*, 1936 a znovu 1997, střed
 PARFUMS LOEWE – *Aire Loewe*, 1992, svrchní tón
 NICOLE MILLER – *Nicole Miller*, 1993, báze (opopanax)
 MOLINARD – *Molinard de Molinard*, 1980, svrchní tón
 OSCAR DE LA RENTA – *Oscar*, 1977, báze (opopanax)
 PARFUMS YVES SAINT LAURENT – *Opium*, 1977, báze (opopanax)

Na závěr přirovnání: Lásku můžeme přirovnat k vůni vzácného parfému — omamná a prchavá.

Podobenství

Perská kultura jako jedna z nejstarších kultur se za svého tisíciletého vývoje zdokonalila i v oblasti mezilidských vztahů a filozofie denního života. Používáním zjednodušených životních náhledů na svět popisovala velké moudrosti pomocí různých tvarů podobenství. Bústán pro své čtenáře připravil jejich vydávání na svých stránkách na pokračování.

„Co máš, to ti nikdo nevezme“

Jistý věřící klečel v mešitě, hluboce pohroužen v modlitby. Jinému modlícimu padly do oka jeho boty krásné, umělecky tkané boty a předstvil si, jak by to bylo krásné, kdyby patřily jemu. Od myšlenky ke skutku čato nebývá daleko. Druhý muž se posunul zezadu k prvnímu a pošeptal mu do ucha: „Víš přeci, že když jsi obutý, tvá modlitba nedojde božího sluchu.“ Věřící přerušil modlitbu a stejně nenápadně pošeptal do ucha druhému: „Když má modlitba nebude vyslyšena, zůstanou mi aspoň boty!“

„Půlstoletí zdvořilosti“

Starší manželský pár slavil po dlouhých letech manželství zlatou svatbu. Při společné snídani se žena zamyslela: „Padesát let jsem neustále brala ohled na svého manžela a vždycky mu nechávala křupavou vrchní část zemle. Dnes si chci této pochoutky konečně dopřát také já“.

Namazala si vrchní část zemle a spodní podala muži. S překvapením viděla, jak je potěšen, políbil ji ruku a řekl: „Moje milovaná, toto je pro mě nejšťastnější chvíle celého dne. Přes padesát let jsem nesnědl sousta ze spodního dílu zemle, který mám nejraději. Vždycky jsem si myslel, že ho musíš dostat ty, protože ti tolik chutná“.

„Když nebude voda pro mě, bude chléb pro tebe“

Bohatý muž povolal chudého studnaře, aby mu vykopal studnu. Po nějaké době studnař pánovi řekl: „Pane, tady žádná voda nebude“. Sedlák odpověděl: „Nevadí, pokračuj ve své práci“. Po nějaké době studnař znovu opakoval: „Pane, tady žádná voda nebude“. Sedlák odpověděl: „Nevadí, pokračuj ve své práci. Když nebude voda pro mě, bude chléb pro tebe“.

„Před sebou neutečeš“

Jeden muezzin, který každý den několikrát svolával z věže minaretu věřící k modlitbě, rozběhl se jednou s křikem ulicem města Šíraz. Jeho hlas se rozléhal široko daleko. Udivení zajímali se kolemjdoucí, proč tak utíká. Sotva popadaje dech, odpověděl jim muezzin: „Slyšel jsem, že můj hlas zní krásně z dálky, tak se mu snažím utéct, abych si ho mohl poslechnout“.

„Dobrá výměna“

Jedna žena se ptá své nejlepší přítelkyně, jak se daří jejímu poslednímu ctiteli, bohatému staršímu muži. Přítelkyně jí odpoví: „Myslím, že dobře. Dohodli jsme se na výměně. Ze začátku já měla zkušenosti a on měl peníze. Teď mám já peníze a on zkušenost“.

„Drahocenný šperk“

Naplněn hrdostí ukazoval muž příteli překrásný náhrdelník, který koupil pro manželku. Příteli vyrazila nádherná a drahocennost šperku dech. Když se vzpamatoval, řekl: „Na tvém místě bych své ženě nekoupil náhrdelník, ale rovnou auto.“ „To bych taky udělal,“ opáčil muž, „ale nepravé auto ještě nikdo nikdy neviděl“.

Přehled tvorby devíti významných iránských malířů

L. Parsi, BBC

مروری بر آثار ۹ نقاش برجسته ایران

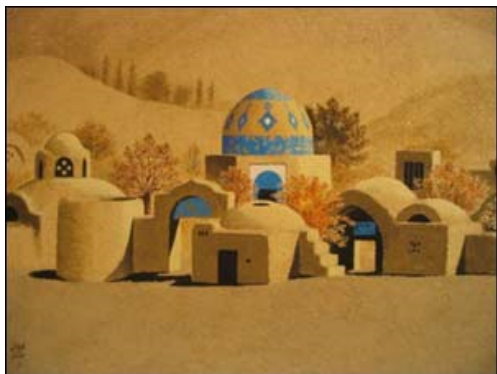
N avazujeme na předchozí čísla Bústánu a představujeme dalšího autora z devíti malířů, kteří vystavovali svá díla ve vybraných teheránských galeriích pod záštitou svazu iránských malířů. Tyto výstavy začaly 22.1.1384 a skončily 7.4.1384 (únor 2005 až květen 2005). Díla těchto autorů byla vystavována postupně na těchto místech:

- I. *Sádeqi Ali Akbar, Galerie Aria*
- II. *Júsh Ganji Pari, Galerie Elahe*
- III. *Zabihi Hasan Ali, Galerie Haft Samar*
- IV. *Maleki Farshid, Galerie Tarahan*
- V. *Kalantari Parviz, Galerie Golestan*
- VI. *Ammamepich Jaqub, Galerie Dey*
- VII. *Petgar Nima, Galerie Dey*
- VIII. *Etmínani Babak, Galerie Brek*
- V. IX. *Vargasinai Gizela, Galerie Homa*

Přehled

díla Kalantariho Parvize

Kalantari je nejstarší malíř v této skupině vystavovatelů. Jako mladý student ilustroval historické a zeměpisné knížky. Láska k iránské historii a iránské satíře vydechuje z celé jeho umělecké tvorby. Před nástupem na fakultu pracoval jako grafik v různých reklamních agenturách. Ilustroval iránské učebnice a dokonce některé afghánské. Podle listiny vydané Svazem dětské knihy, Kalantari doposud vyzdobil svými kresbami 26 knih pro děti a mládež. Kalantari se řadí do skupiny iránských umělců, kteří byli fascinováni moderním uměním a on tuto lásku využil a ve svém díle pozvedl iránskou kulturu. V další etapě se zamiloval do nomádského způsobu života a rok pracoval na námětech z nomádského prostředí. Výsledkem toho byla kolekce s názvem **Spolu s nomády**. Z této kolekce byl vybrán jeden obraz, který byl vydán jako speciální poštovní známka pro Organizaci spojených národů. V díle Kalantariho jsou všude přítomny prvky perského původu. V té době začal ve svých malbách používat jíl smíchaný se slámou, stejný materiál, jaký se často používá jako stavební materiál na venkovská stavení. Vedle pracoval s různými dalšími materiály, jako jsou textil, mince, zámky, keramika a pod. a tvořil z nich koláže. V další etapě jeho tvorby, která byla pod vlivem atmosféry iránské pouště, používal při malbě žlutou barvu, která je v poušti všudypřítomná a občas k ní přidal modrou barvu iránských kachlíků. V dílech z tohoto období nejsou zobrazováni lidé, ale dá se z nich vycítit teplo života, které vychází ze stínů zobrazených domů. Kalantari se vyjadřuje ke své moderní práci takto: „Já rozmístím některé prvky ve svých malbách a vytvořím z nich hádanku, kterou může pozorovatel luštit podle svých pocitů a nálady. Často využívám jako téma svých děl staré perské romance, které však bohužel v dnešní době neexistují“. Kalantariho soubor **Koláže** zahrnuje skupinu pod názvem **Television**. Nejznámější z této skupiny jsou díla **Hodinky**, **Housle** a **Golevision**. Ve svých novějších pracích už

Kalantari vynechává prvky, které byly u něho obvyklé, a směřuje hodně k minimalizmu. Jeho nejnovější práce jsou série skiců pod názvy **Mobil** a **Mýty**. Kalantari o sobě říká: „Pořád mě láká experimentování. A na základě toho mě láká experimentovat v nových oblastech. Napsal jsem už tři knihy“. Kalantari měl četné výstavy nejen v Íránu, ale i ve Spojených státech, Švýcarsku, Německu, Jižní Korei, Indii, Francii, Španělsku, Anglii a Austrálii.

Kouzelná vesnice

Náš pan Dr. Bečka

V tádžickém Dušanbe se v r. 1989 konalo celosvětové setkání literátů a básníků. Při rozdávání květin zahraničním účastníkům v průběhu ceremonie se nedostala květina na pana Dr. Bečku a on tuto situaci komentoval svým typickým humorem: „Vypadá to, že můj pseudonym je *bigol* (bez květin)“. Tuto poznámku zaslechl iránský básník Siávaš Kasraí a zaznamenal si verše na pohotovou reakci pana doktora a ihned mu je předal:

Ni-
nemi-
kytku
jako
vík.
Kaž-
má
kytku

برای آقای بچکا مناسبت آنکه در هنگام توزیع گل در مراسم جهانی
گلی بایستی نرسد و ایشان گفته گو یا تحلیص من «بی گل» است :

kdo
luje
tak
sla-

dý

عاشق تیر از بلبل کس بر گل نیست
گل در کف هر کسی و با بلبل نیست .

دوشنبه
سیاوش کسرائی
۱۷ نوامبر ۱۹۸۹

v ruce, jenom slavík ne.

Dušanbe
Siávaš Kasraí
17. 11. 1989

Já, bratr Oldřich, Čech, z Furlánska

من برادر الدریخ از فرلندسکا (سرزمینهای شرقی عالم)

R.M.

Před lety se mi dostala do rukou velice zajímavá knížka, která je svědectvím o návštěvě člena františkánského řádu v Persii při jeho misijní cestě po Asii. Považuji za svou povinnost seznámit širší persky hovořící veřejnost s tímto světově známým cestopisem, který nese název *Popis východních krajů světa* a jejímž autorem je již zmíněný františkán bratr Oldřich, Čech z Furlánska. Cestopis z počátku 14. století je věrným popisem zemí tehdejší Asie.

کشیش الدریخ چک Oldřich Čech یا اودریک از پوردن اونه Odorik z Pordenone در فورلند (ایتالیای امروز) دریک خانواده افسر ارتش Furlánd (Portus Naonis) پرمیسلاو اوتکار دوم Otakar II. Přemysl (بسیاری از بخشهای اروپا رادروسپاه اودر بیشتر مناطق اروپا پراکنده بودند) که از شاه هان چک بود در سال ۱۲۸۵ به دنیا آمد.

او طبق عادت زمانه خود درپانزده سالگی به گروه مذهبی بردران کشیش فرانیشکانها پیوست. پس از به پایان رساندن تعلیمات خود در دیر به پرونس provençs در جنوب فرانسه رفت و در آنجا به زندگی و تعلیم پرداخت و خود را برای زندگی به صورت مسیون مذهبی درآسیا و نزد جاقاتای که از بازماندگان چنگیزخان بود و بخشی از حکمت مغولستان را او اداره میکرد و اوکاتای خان وهولاکوخان آماده کرد. ازاین قسمت سفر او فقط نامه ای وجود دارد که یکی از وزرای تاتاری برای پاپ نوشته و درآن از میزان زبان دانی و رفتار پسندیده الدریخ چک اظهار خورسندی کرده. در دوران اقامتش در مغولستان به عنوان عضو هیئت نمایندگی برگزیده شد تا در برقراری رابطه جدید با ایران و چین که در آن زمان تحت حکومت مغولها بودند شرکت کند.

کشیش الدریخ چک سفر خود را از پوردنون Pordenon (ایتالیای امروز) در سال ۱۳۱۶ میلادی شروع کرد و از راه دریا خود را به استانبول رساند و از آنجا راهی ترابوزان و ارز روم (در ترکیه امروز) شد و شهرهای را که او در ایران از آنها بازدید کرد و درباره آنها نوشت عبارت بودند از تاوریس (تبریز)، Yazd، Tauris یزد، (کاشان) کاسان Cassan (سلطان آباد) سولدانیا Soldania، و شیراز و دیگر شهرها، از آنجا مسیر خود را به طرف کونیوم Conium (پرس پولیس - تخت جمشید) تغیرداد با درپی گیری مسیر سفر او پیداست که او بیشتر علاقه به شهرهای تاریخی که از پیش درباره آنها چیزی خوانده داشته، البته این امر سبب نگریدید تا طبیعت و زندگی روزمره مردم بی توجه باشد. پس از پایان این مرحله مسیر خود را به جهت بغداد تغیرداد و از آنجا در شهر بصره و در خلیج فارس به کشتی نشست و در اورمز (هرمز) که یکی از بزرگترین مراکز تجاری آن زمان بود پیاده شد و مدتی را در خلیج فارس بود و پس از آن با همراهانش از طریق خشکی و دریا خود را به چین رساند و سه

سالی را در خدمت خان های چین بود. چندی پس از بازگشت اوسفرنامه کشیش الدریخ چک به کتابی بسیار نایاب تبدیل گردید ولی از آنجای که سرنوشته این گونه کتابها است زمانی نه گذشت که به فراموشی سپرده شد. البته به مرور زمان این کتاب چاپ و در اختیار علاقه مندان قرار گرفت. این کتاب تحت نام سفرنامه جان ماندویل Sir Johan Mandevill در اختیار طبقه وسیعی از اجتماعات آن زمان قرار گرفت. این سفرنامه را افسر دیگر چکی بنام ماندویل Mandevill (۱۳۷۲-۱۳۰۰) که چندان پایبند به صداقت نبود باز نویسی کرد. چون مردم آن زمان اینگونه کتاب ها را دروغ می پنداشتند و ماندویل به این موضع واقف بود، چنین تصور کرد چنانچه دروغ است پس هرچه بزرگتر بهتر. (سفرنامه جان ماندویل) تقریباً سی سال پس از کتاب (سرزمینهای شرقی عالم) نوشته شد. در کشور چک این سفرنامه را فردی بنام واورینست Vavřinec ترجمه کرد، او برای کار خود از تنها نسخه قرن چهاردهم که در اختیار داشتای بهره گرفت که وبدون بررسی بیشتر نسخه ماندویل را به جای نسخه اولدریخ چک به کار گرفت. الدریخ چک کتابش را آماده کرده بود تا به عنوانه نتیجه سفر و کشفیاتش در آسیا را شخصاً" تقدیم پاپ که در آن زمان فرانسه محل اقامت پایها بود تقدیم نماید ولی بیماری او را از پای در آورد و او نتوانست خود را به پاپ برساند.

در سال ۱۵۷۵ میلادی انتخاب استاد جوان رشته جغرافی ریچارد هاکلویت Richard Hakluyt از دانشگاه اکسفورد انگلستان سروصدای زیادی ایجاد کرد. زمانی که او در سن ۵۸ فوت کرد خدمت زیادی به مرتبه و مقام انگلیسی ها را از نظر برخوردشان با کشورهای نیم کره دیگر که تا آن زمان حتی از اسپانیا در کشف قاره آمریکا عقب تر بودند را بالا برد و در واقع باید ریچارد هاکلویت را بنیانگذار نطفه اصلی سیاست خارجی زمان حاضر انگلستان دانست. او این بار کتاب (سرزمینهای شرقی عالم) اولدریخ را خود بجای سفرنامه مندویل به انگلیسی ترجمه کرد. در انگلستان ۱۲ نسخه خطی از کتاب (سرزمینهای شرقی عالم) وجود دارد. این کتاب بعدها به اکثر زبانهای دنیا ترجمه گردید.

Ilustrovaný francouzský Odorikův cestopis

František Gel, Rostislav Kocourek, (Já) bratr Oldřich Čech z Furlánska, Lidová Demokracie, Praha, 1962

Co přinesli Peršané světu:

I. Perský větrný mlýn

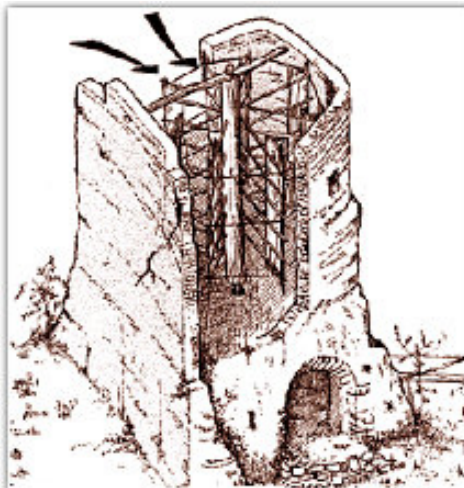
آسیای بادی ایرانی

V nímaví a ve své době pokrokoví Peršané vždycky žili ve spojení s přírodou - voda, oheň a země jim byla posvátná a proto ji uctívali, ale zároveň ji brali na pomoc k dennímu životu. Vítr byl jedním z prvních přírodních zdrojů, kterého si začali všimnat a snažili se jeho sílu využít ve svůj prospěch.

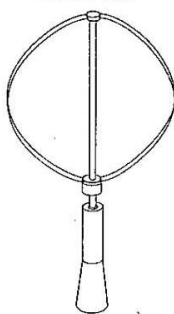
První větrné mlýny

Větreem poháněné mlýny jsou pradávnu historií. Historické zdroje udávají, že v 17. století př.n.l. v perské Babylonii měl Hammurabi zavést systém zavlažování používající větrné mlýny, ačkoliv spolehlivě víme, že první stroj poháněný větrem byl perský a byl typově konstruovaný podle svislé osy.

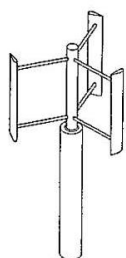
Perský větrný mlýn z let 1000 př.n.l. je nejstarší známý typ větrného mlýnu. Mlýn vede tlak větru na křídla větrného mlýnu ve směru větru, a využívá tak aerodynamiku tahu větru. První větrné mlýny byly vyvinuty za účelem zautomatizování procesů mletí obilí a čerpání vody. Nejčasnější známá podoba tohoto zařízení je vertikální (svislý) systém vyvinutý v Persii kolem let 500-900 n.l. První známý doložený náčrtek se

Darrieus-Rotor

H-Darrieus-Rotor

týká perského větrného mlýnu se svislými lopatkami zhotovenými ze svazků rákosí nebo ze dřeva, které byly připevněny ke středové svislé ose pomocí vodorovných trámů. Ložisko kola větrných lopatek u nejranějších mlýnů bylo umístěno horizontálně a bylo podepřeno svislou osou. Tyto stroje byly relativně neúčinné. Maximální účinnost takového unášecího zařízení se získá jednoduše, když se do cesty větrnému proudu umístí sběrač s lopatkami, jako je tomu u plachetnic. U tohoto perského větrného zařízení (panemone) může rotující část sebrat pouze polovinu proudu větru proudícího do sběrného prostoru. Panemone je jedním z nejméně účinných, zato ale nejběžnějších vynalezených (a patentovaných) větrných turbínových návrhů.

Perský větrný mlýn byl mnohokrát přetvořen různými tvůrci, kteří jej rovněž mnohokrát patentovali, přesněji řečeno, jeho různé varianty na způsob padáků, otáčecích větrných zábran apod. Unášecí síla základních větrných mlýnů je velmi nevykonná. Ale samotní Peršané tyto mlýny zdokonalili a tak se znovu staly podkladem pro vývoj moderních větrných turbín, které nepoužívají klasické lopatky. Některé z nich se do dnešní doby mohou vidět v oblasti Yazdu ve středním Íránu.

Rozšíření větrných mlýnů do Evropy

Až za dalších několik set let se objevily první mlýny tohoto typu v Evropě. Sem se dostaly přes Maroko a Španělsko a na sever kontinentu je přinesli němečtí křižáci. Větrné mlýny se během 12. století nejdříve objevily ve Francii a v Anglii a rychle se rozšířily po celé Evropě. Tyto časně dřevěné konstrukce, zvané tyčové rychlomlýny, se otáčely pomocí ručního pohonu kolem středové osy, aby se lopatky uváděly do pohybu.

Věžový mlýn byl vyvinut ve Francii během 14. století. Skládal se z kamenného bloku krytého otáčející se dřevěnou hlavou podepřenou větrnou osou a horní částí pohonu mlýnu - ozubeného soukolí na větrný pohon.

R. M.

- Proč stojí za to navštívit Teherán?
- Pro skvosty světového moderního umění !

Veřejná výstava pokladů Muzea současného umění

Teheránské Muzeum současného umění poprvé ve své historii otevřelo svůj depozitář s dříve shromážděnými poklady světové moderní tvorby. Tento celek obsahuje 170 obrazů, 15 soch a 5 jiných uměleckých předmětů.

Výstava začíná díly impresionistů a expresionistů a končí díly z období vyvrcholení minimalismu. Mezi poklady muzea v Teheránu můžete najít hlavní díla nejdůležitějších výtvarných a uměleckých škol a směrů z 20. století od významných tvůrců. Zastoupeni jsou tu především impresionisté, kubisté, expresionisté, poppisté, malíři směru Post-painterly, Abstraction a umělecký směr Op Art, minimalisté a trojrozměrní minimalisté.

Edward Lucy Smidt, historik a současný umělecký kritik, ve svém rozhovoru pro internetové noviny Art Daily o pokladu teheránského muzea řekl: „Je to dokonalé spektrum od zrození imprese až po vítězství minimalismu. Výstava ukazuje vývoj malířského umění a sochařství jako velký pokrok západu.“

Tento celek je jedním z nejdůležitějších souborů děl vytvořených od roku 1870 až po rok 1980 mimo území Evropy a Severní Ameriky.

Předváděná díla připoutají návštěvníky svou výjimečností na celé hodiny. Některé ze soch jsou rozmístěné také na otevřených prostranstvích v areálu muzea.

Pan Ali Reza Samiázar uspořádal tuto výstavu jako akt svého rozloučení s dlouhodobým působením ve funkci ředitele Muzea současného umění.

Toto muzeum bylo postaveno na pokyn bývalé královny Íránu Farah Pahlaví. Výstavba začala v roce 1970 a stavba byla dokončena v roce 1976. Svou výstavní činnost zahájilo muzeum rok před revolucí.

Mezi vystavenými díly se dají shlédnout práce těchto významných světových umělců:

Malířští mistři

Adami, Valerio
Arakawa, Shusaku
Arp, Jean
Bacon, Francis
Balla, Giacomo
Beckmann, Max
Bill, Jacob
Bonnard, Pierre
Braque, Georges
Bury, Pol
Calder, Alexander
Cassatt, Mary
Cesar (Baldaccini)
Cohen, Bernard
Cottingham, Robert
Cross, Chris
Dali, Salvador
Davis, Stuart
Degas, Edgar
Delaunay, Robert
Denis, Maurice
Denny, Robin
Derain, André
Dine, Jim
Dongen, Kees Van
Dubuffet, Jean
Dufy, Raoul
Duchamp, Marcel
Eddy, Don
Ensor, James
Ernst, Max
Fautrier, Jean
Feininger, Lyonel
Gauguin, Paul
Giacometti, Alberto
Goings, Ralph
Gottlieb, Adolph
Grosz, George
Hamilton, Richard
Hartung, Hans
Hockney, David
Hopper, Edward
Chagall, Marc
Indiana, Robert
Jones, Jasper

Judd, Donald
Kandinsky, Wassily
Klee, Paul
Kline, Franz
Klinger, Max
Kooning, Willem De
Kupka, Franz
Laurencin, Marie
L'eger, Fernand
Lichtenstein, Roy
Magritte, René
Marden, Brice
Matisse, Henry
Miro, Joan
Monet, Claude
Morandi, Giorgio
Motherwell, Robert
Munch, Edvard
Nicholson, Ben
Nolde, Emil
Pascin, Jules
Phillips, Peter
Picasso, Pablo
Pissarro, Camille
Pollock, Jackson
Prendergast, Maurice
Rauschenberg, Robert
Redon, Odilon
Riopelle, Jean Paul
Rivera, Diego
Rivers, Larry
Robbin, Tony
Rodin, Auguste
Rosenquist, James
Rothko, Mark
Rouault, Georges
Segonzac, André Dunoyer
Siqueiros, David
Smith, Richard
Soto, Jesus Raphael
Soulages, Pierre
Stella, Frank
Tapiés, Antoni
Tobey, Mark
Toulouse-Lautrec, Henri de
Turnbull, William
Twombly, Cy
Valtat, Louis

Van Gogh, Vincent
Vasarely, Victor
Velde, Henry Van de
Vuillard, Edouard
Warhol, Andy
Whistler, James A. Mc Neil
Winter, Fritz
Wood, Grant

Sochařští mistři

Bill, Max
Braque, George
Calder, Alexander
Ernst, Max
Flavin, Dan
Giacometti, Alberto
Haraguchi, Noriyuki
Chillida, Eduardo
Christo, Javacheff
Judd, Donald
Lewitt, Sol
Magritte, Rene
Man Ray
Marini, Marino
Moore, Henry
Picasso, Pablo
Pomodoro, Arnaldo
Tanavoli, Parviz
Assar, Nasser

Další mistři

Darya-Beigi, Abdolreza
Esfandiari, Ahmad
Hamidi, Javad
Milkonian, Sirak
Mohasses, Bahman
Saidi, Abolghasem
Sepehri, Sohrab
Shabahangi, Jalal
Yektayi, Manuchehr

*Vzhledem k jedinečnosti
všech těchto tvůrců bude v
dalších číslech Bústánu na
zadní straně obálky galerie
vystavených děl.* Redakce

O starém íránském domu

درباره خانه های قدیمی ایران

Stanislav Šůva

Starý íránský obytný dům je jednou z mnoha uměleckých podob této podivuhodné země. Mnoho jich bylo důkladně prozkoumáno a mnoho jich získalo obdiv celého kulturního světa. Íránská města se v minulých desetiletích překotně rozrůstala a nelze proto pochybovat o tom, že mnoho zajímavých projevů lidového stavitelství ustoupilo moderní výstavbě, která jde cestou mezinárodní zneutralizované architektury, ačkoli v nedávné minulosti se tu velmi výrazně projevovala snaha těžit ze stavebně uměleckých tradic.

Pojem íránský lidový dům není nijak jednoznačný a má také mnoho architektonických podob a náplní. Lidový stavitel a řemeslník-umělec mohl pochopitelně uplatnit svůj um na stavbách obydlí zámožných rodin, neboť obydlí chudých byla vždy poznamenána bídou a kočující rodiny bydlely ve stanu. Staří íránské mistři rozvíjeli na svých stavbách bohatství tvarů a barev. Nejen u mešit, paláců a pavilónů, ale i u obytných domů.

V naší stati si všimněme podrobněji íránského domu, stavěného v centrálních oblastech Íránu. V příkaspických oblastech, po valnou část roku deštivých, byly stavěny domy s poměrně strmými střechami, krytými rákosou. Odlišné byly domy na jihu, kde zimy jsou mírné a letní měsíce skutečnou výhň. Tam se obytný dům stával skutečnou pevností proti tepelným a zářivým účinkům slunečních paprsků.

Klasický názor, že starý íránský dům, charakterizovaný sloupovou lodžii, tzv. ejvánem, má svého prapředka v achaimenovských architekturách lze těžko popírat, ale také s ním nelze bezvýhradně souhlasit. Jisté však je, že achaimenovské formy procházely mediem helenizmu. Ale neměly snad helénské domy své prapředky opět na území Přední Asie? Spokojme se v naší stati s tím, že íránský dům opatřený ejvánem má svůj původ především v té primitivní formě obydlí, která na území Asie existovala od pradávna a kterou ostatně můžeme vidět na vesnicích i dnes: prostor, jehož rovná střecha, vytvořená z kulatiny, rohože a hlíny je vyložena na jednu či více stran a podepřena jedním či více sloupky ze dřeva.

Uměním lidových mimárů a řemeslníků byla tato prostá forma obohacována a rozvíjena. Dům s ejvánem nelze považovat za jediného představitele typického obydlí středních oblastí Íránu. V samotném Teheránu byly často stavěny domy, jejichž celé jižní průčelí bylo proskleno, anebo i domy, které měly ejván a část průčelí bez něj, ale s velkým hustě členěným oknem. Ve známé knize akademika Jana Rypky „Íránský poutník“ je snímek domu v Kášanu a v Jazdu, kde je ejván poměrně hluboký a zaklenutý, bez sloupů v průčelí. Podobný lodžiový klenutý prostor, chránící místnosti před účinky slunce, je např. u bývalého paláce íránských šáhů, historického Golestánu v Teheránu. Naproti tomu andarún (dům žen) tohoto paláce byl opatřen ejvánovými ochozy kolem všech průčelí objektu.

Tradiční východní segregace žen ze širšího společenského dění vedla často k členění obydlí na přední dům *birún*, určený mužům a *andarún*, určený rodinnému životu, rozvíjejícímu se kolem žen a dětí. Majetné rodiny v městech se stěhovaly na léto do letních domů, stavěných v chladnějších, vyšších polohách v okolí měst.

Dům měl zpravidla dvě podlaží. Spodní podlaží *zírzamín* bylo více nebo méně zapuštěno pod úroveň terénu a jeho výška byla podstatně menší než výška horního podlaží. Bylo určeno pro pobyt v letním období, které v oblasti Íránské vysočiny je suché a horké. Tak např. v Teheránu (1173 m) je květnový průměr přibližně 22°C a letní maxima dosahují i 50°C ve stínu. Lednový průměr je 1°C. Hlavní obytný prostor spodního podlaží byl často vybaven mělkou nádrží vody stále protékající. V zobrazeném domě v Golhaku u Teheránu měl tento prostor, zvaný *houzchané* křížový půdorys. Střední část *houzchané* mívala podlahu o něco níže, než přilehlé alkovny. Místo oken tu bývaly otvory opatřené výplněmi, zpravidla z keramických tvarovek s tyrkysově modrou glazurou, jimiž mohl volně proudit vzduch a které podstatně snižovaly tepelné a zářivé účinky slunečních paprsků. Z místností *zírzamínu* se vycházelo přímo do zahrady přední a zadní.

Podivuhodným zařízením některých větších domů byl tzv. *bádgír*, doslovně „lapač větrů“. Byly to

vzduchovody skryté ve zdivu, vyúsťující nad střechu v podobě vížky nebo komínu, otevřenému do stran. Tímto zařízením se urychlovala výměna vzduchu uvnitř domu.

Preferovanou světovou stranou je v Íránu jih. Jihu je tu dávana přednost dokonce mnohem výrazněji než v našich klimatických podmínkách. Charakteristickou součástí jižního průčelí horního podlaží byl *ejván*. Byla to sloupová lodžie, která stínila jižní obytné místnosti. Podle sdělení starého mistra (*mimára*), poměr hloubky k výšce měl být asi 1:3. v dopoledních a pozdně odpoledních hodinách umožňoval paprskům vstup do místnosti, kolem poledne stínil celé průčelí. V letním domu v Golhaku byl takový *ejván* i při severním průčelí. U některých objektů lodžie byla zaklenuta a bez sloupů, jindy bývala vyložena před průčelí a tvořila spíše krytý balkón.

V horním podlaží byla uprostřed obývací místnost, která byla podélná ve směru průčelí a měla východ na *ejván*. Ze tří stran k ní přiléhaly místnosti menší, ložnice, komory, místnosti služebných apod. Obvyklý pilířový systém nosné konstrukce vedl k výklenkům a vestavěným skříním. Íráňští lidoví stavitelé tu předstihli své evropské kolegy o několik desetiletí, ne-li staletí, protože tzv. zabudované skříně se v Evropě uplatňovaly teprve s rozvojem železobetonových skeletových konstrukcí. Kuchyně bývala situována mimo vlastní dům nebo v zírzamínu, hlavně proto, že byla zdrojem zápachu z dřevěného uhlí a také pachu z beraního tuku, na němž byla připravována jídla. Nedaleko kuchyně bývala lázeň. Protože Korán klade velký důraz na očistu těla, byly tu spíše navštěvovány veřejné lázně, *hamám*, které byly stavěny i v menších vesnicích, byť nejprostším způsobem. Zmíňme se zde jen o tom, že bývaly často opatřeny hlíněnými kopulkami, do nichž byly vsazeny skleněné tvárnice čochkového tvaru na způsob našich sklobetonů. Jejich podlehy byly vyhřívány horkým vzduchem, proudícím v kanálcích pod podlahou.

klenutý, horní podlaží jej mělo zpravidla rovný, s dřevěným podhledem rovným nebo kazetovým, někdy po celé ploše malovaným. Sloupy *ejvānu* nesoucí širokou a výrazně vyloženou římsu byly dřevěné, také hlavice byla ze dřeva, někdy z kolatiny obalené sádrovým štukem a s dekorativní štukovou hlavicí. Podrobný rozbor architektonických vlivů, působících na tvarosloví íránského domu minulého století by byl dosti složitý. Jisté je, že se tu projevovaly vlivy, v jejichž znamení se nacházela evropská architektura z „fin de siècle“ – pseudorenesance, pseudobarok apod. Ale íránský umělec je přetvářel po svém do bezpočtu podivuhodných tvarů, potvrzujících velké tvůrčí schopnosti, tím spíše, že pracoval s chudší škálou stavebních materiálů.

Pozoruhodným typem obytného domu, který byl k spatření v nejstarších čtvrtích Teheránu, byl dům,

který neměl ejván, ať již sloupový nebo klenutý, ale velkou okenní stěnu. Dům měl tradiční zírzamín s obvyklými zaklenutými otvory, vyzděnými keramickými tvarovkami a nad ním vysoký obytný prostor. Jeho jižní stěna byla vytvořena jednak z nosných dřevěných podpor, obdélného průřezu, příčně vyztužené trámky, jednak z velkých oken ve dvou řadách nad sebou. Spodní okna byla svisle posuvná, takže vnitřní prostor bylo možné široce rozevřít do přilehlého dvora – zahrady. Před domem byl vždy bazén. Nalevo a napravo od okenní stěny byly užší zděné trakty, v nichž byly vstupy do domu. Stěna byla chráněna značně vyloženou římsou jednoduch krakorcové konstrukce. Toto průčelí a jeho konstrukční a architektonická koncepce znovu potvrzuje, že prostý a anonymní lidový stavitel či inženýr s vyspělým citem pro konstrukční jednoduchost, funkční potřeby bydlení a architektonickou působivost tu utvářel dům podle zásad, které zobecněly v Evropě až po první světové válce, ne-li později.

Nelze se nezmínit o tom, že prostí lidové stavitelé byli jistě výtečnými geometry, jak dokazují některé síťové klenby z cihel, např. ve starém teheránském bazáru. Je možné, že používali i různých pravidel k dosažení ušlechtilých proporcí svých staveb.

Zmíňme se ještě o vnitřním zařízení starých íránských domů. Bylo velmi jednoduché. Ono přeplňování příbytků nábytkem a různými předměty, více či méně neužitečnými, které charakterizovalo bytovou kulturu v minulém století, nenašlo v Íránu odezvu. Tím více se tu uplatnily překrásné perské tkaniny, kelímy a kalamkary (ručně tištěné bavlněné přehozy) a koberce. Sedací nábytek tu byl používán až s pronikáním evropských způsobů, k ukládání prádla a šatstva sloužily truhlice a skříně, důležitou součástí zařízení byl nízký, velký stůl, zv. korsí, na nějž se pokládal přesahující koberec. Pod korsí se v zimě stavěla malá kamínka na dřevěné uhlí. Rodina se usazovala nebo ukládala ke spánku tak, že chodidla směřovala ke zdroji tepla, pod záda se navršily polštáře a všechno se doplnilo ještě pokrývkami (a dodejme, že tento způsob ložnicení a vyhřívání korsí uspal leckterého spáče navždy).

BERKAT

pomáhá Evropanům být lidmi s otevřeným srdcem

"Podpořit dobrou věc už nemůže být snadnější"

**Podpořte projekt Občanského sdružení Berkat
v Afghánistánu odesláním dárcovské SMS**

Přispějte odesláním dárcovské SMS ve tvaru:

DMS BERKAT
na číslo **87777**

Podpoříte: vybavení a vedení ženských šicích dílen v Afghánistánu

Zaplatíte: tarifní cenu SMS + 30,- Kč + DPH

My od Vás obdržíme: nejméně 27,- Kč

Děkujeme!

Občanské sdružení Berkat, založené Petrou Procházkovou.

Průběžně budeme přidávat aktualizované informace.

Více o našich projektech v Afghánistánu na www.berkat.cz

Více o DMS na www.darcovskasms.cz

*Občan-
sdružení
bylo za-*

v roce 2001 s myšlenkou pomáhat lidem v zemích zbídačených válkou. Navázalo se tak na neformální výbor SOS Čečensko a práci novinářky a humanitární pracovnice Petry Procházkové v Čečensku. Sdružení Berkat začalo působit i v Afghánistánu, kde v nynější době P. Procházková pobývá. Stejně jako v Čečensku, se tam činnost sdružení zaměřila na ty nejubožejší, na které se pomoc jiných humanitárních organizací již nedostala. Kromě aktuálního projektu na pomoc téměř slepému chlapci Adjamalovi (a návaznou výuku afghánských lékařů operovat oční rohovku) již rok a půl běží jiný projekt – se ženami ve velmi chudé polopouštní oblasti na jihovýchod od Kábulu.

*ské
Berkat
loženo*

BÚSTÁN

Oficiální čtvrtletník Česko - íránské společnosti

Ročník 8

Číslo 3 (29), 2005

Vydává :

PARDIS Praha

P. O. Box 55,

160 00 Praha 6

tel: 606 412 605

www.pardis.cz

**Určeno pro potřebu členů
Česko - íránské společnosti
a přátel perské kultury**

Povoleno Ministerstvem kultury MK ČR E 15970

Distribuci zajišťuje Česká pošta, s.p., Postservis, Praha 9

Vychází jako čtvrtletník v počtu 300 výtisků (zdarma)

Redakce: R. Mirchi

Technická úprava: E. Schlesingerová

Tisk:

Tigis Majakovského 425/32
400 02 Ústí nad Labem

Datum uzávěrky tohoto čísla - 13. 10. 2005

B
a
c
k
m
a
n

M
a
x

B
a
c
o
n

F
r
a
n
c
i
s

D
a
l
i

S
a
l
v
a
d
o
r

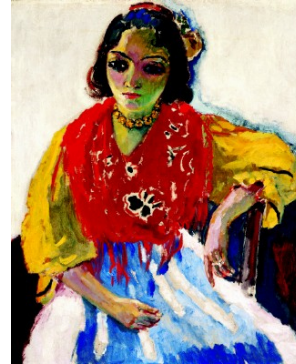
C
a
s
s
a
t
t

M
a
r
y

M
u
n
c
h

E
d
v
a
r
d

D
o
n
g
e
n

K
e
e

G
o
g
h

V
i
n
c
e
n

G
o
i
n
g
s

R
a
l
o
h

M
i
r
o

J
o
a
n

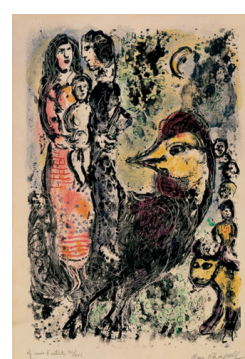
P
i
c
a
s
s
o

P
a
b
l
o

W
a
r
h
o
l

A
n
d
y

C
h
a
g
a
l

M
a
r
c

Čtvrtletník BÚSTÁN vydává nakladatelství PARDIS Praha
Vydavatel perské literatury